పేరు లేని మనుషులు

'మంజీర'

ఆమె తనబిడ్డలు చుట్టూ ఏడుస్తుండగా వస్తోం దా హోటలు వైపు. ఎముకల కంటుకొన్న శరీరము, నల్లగా మరకలు దేరి, అచ్చటచ్చట కురుపులతోనున్న చేతులు, కుములుతూ విచారంగా కనపడే మోము, మేనుమీద మలినమయి మానరక్షణకయినా పనికిరాని వస్త్రం; నగ్నంగా వస్తోంది, చంకలోని పసికందు నిద్రపోతూండగా.

ఆహోటలు చేరగనే ఆమెనువదలి హోటలులో భోజనముచేసి పారవేసే ఎంగిలాకుల డబ్బావైపు పరుగెత్తారు ఆకుఱ్ఱాళ్ళు ఆనందంతో. ఆమెకూడా ఆతురతతో త్వరితగమనం సాగించిం దా వైపుకు కొంచెం ఆశతో కళ్లు మెరుస్తుండగా. అక్కడున్న కుక్కలతో కుర్రాళ్ళు పోరాటం మొదలెట్టేసరికి సరిగా చేరుకుందామె వాళ్ల సహాయార్థమయి. వాళ్ళంతా తలో ఆకు తడుముకున్నారు యంత్రాల్లాగ, మిగతా ప్రపంచంతో సంబంధం లేనట్లుగా. కొంచెం దూరంలో నుంచున్నాయి కుక్కలు కోపంగాను, కసిగాను, తమ ప్రత్యర్థులవైపు వీక్షిస్తూ, చిన్న గాండ్రింపుతో.

భోజనాలు చేసిపోయే పెద్దమనుషులు, ఫలహారములు తినిపోయే మర్యాదస్తులూ తమ తమ వదనాలవతల వైపుకు త్రిప్పుకుని అసహ్యించుకుంటున్నారు పైకి కనపడేలాగ. ఏదో హేయమయిన దృశ్యాన్ని తప్పని సరిగా చూడవలసివస్తే తప్పించుకుపోయేటట్లు పరుగెడుతున్నారు అంగ లేసుకుంటూ వేగంతో.

ఇంతలో హోటలులోనుండి భూమి బ్రద్దలయ్యేటట్లు వినిపించిం దో పెద్ద గద్దింపు మేఘ గర్జనలాగ. ఆమె భయంతో వణుకుతూ చూచిం దావైపు క్రీగంట. పిల్లలు వ్యాకులపాటుతో కదలుతూ తమ తల్లి వెనకాలకు జేరారు, గ్రద్ద అరపునకు భయపడి ఆహారం వదలిన కోడిపిల్లలవలె. ఆమెకు ఎదురుగా ప్రత్యక్షమయాడు హోటలు మేనేజరు అగ్గిబరాటాలాగ. ఆమె ఏమీ మాట్లాడకుండా నిలబడింది ప్రశాంతంగా.

"ఎన్నిసార్లు దా సొల్లి ఉండాది, అంగె ఎంగిలాకులు తాకవేండదని" అని అరచాడు, తీవ్రంగా వచ్చీరాని తెలుగులో, యాసగా పలుకుతూ, జాతీయ నిధులకు విరాళాలుయిచ్చిన మహాఘనుడు. ఆమె దానికేమీ సమాధానం చెప్పకుండా అచ్చటనే నిలబడింది శిలాప్రతిమలాగ.

"నీకే దా సొప్పేదు. పో శీఘ్రం. అంటూ ఉరిమాడు. లోపలనుండి డబ్బు లివ్వడానికి వచ్చినవ్యక్తి పిలుపువల్ల తనడబ్బుకోసం అంతర్ధానమయ్యాడా మేనేజరు ఆస్థలం వదలి.

ఆవ్యక్తి కొంచెం విసుగ్గా ఆమేనేజరువైపు చూచి "ఏమయ్యా వాళ్ళా ఎంగిలాకుల్లోని మెతుకులు రెండూ ఏరుకుంటూంటే, నీ సొమ్మేం పోయిందయ్యా? వాళ్ళతో ఎందుకలా కొట్లాడుతున్నావు, నీపని నువ్వు చూచుకోకుండా." అన్నాడు.

"వాడు అందమాదిరి శేస్తే జాస్తి అసహ్యాంయిల్లే అప్పా. యిది దా హోటలుకుందా."

"నీ హోటలు అంతకన్న బాగుందా ఏమిటిలే. ఏదో నీపని నువ్వు జూసుకుందూ?"

"వాడికి దా ఒన్నుం విశ్వాసంయిల్లే అప్పా." అంటూ గొణిగాడు మేనేజరు.

"ఎంగిలాకులు తిననిచ్చినందుకేమిటి విశ్వాసం"

"వాడిసమాచారందా, ఉంగళ్ కెన్న తెరియుం సార్. నాకిదా నిండా తెరియుం. యీనాంటువోడికిదా నిండా (చాల) గుడ్డుదా ఉండాలి. తెలీదూ. వీడికి యిదిదావృత్తి. ఖరుస సేయరప్పా. నాక్ దా నిండా బాహా తెలియుం." అని ఓ పెద్దఉపన్యాసం దంచేశాడు మేనేజరు తెలుగుభాషని చిత్రవధ చేస్తూ.

"బావుంది. నిండా తెరింజుండాది. చిల్లరియ్యి" అన్నాడాయన మేనేజరుతో అవస్థపడలేక. అతడు పిలకతడుముకుని గల్లాపెట్టెలోని చిల్లరతీసి ఆయనకిచ్చాడు. చిల్లరలెక్క పెట్టుకుంటూ పోతూపోతూ ఒక అణాకాసు ఆమెముందు విసిరిపోయాడా పెద్ద మనిషి.

మేనేజరిలా సంభాషణలో నున్నప్పుడే ఆమె డబ్బాలో ఆకులన్నీ—నక్కగోతిలో శవాన్ని లాగినట్లు—లాగి, ఓ ప్రక్కకు తీసుకుపోయి, అందులోని అన్నం మెతుకులూ, కూరముక్కలూ ఊడ్చుకుని, తనదగ్గరున్న చీనారేకు డబ్బానిండా ప్రోగుజేసుకుని, ఆ ఆకులు తిరిగి ఆ డబ్బాలో పారవేసింది. ఆ మెతుకులామె తనపిల్లలకుపంచి, మిగతా పదార్థం తను తిందామని కూర్చుంది.

ఆమె యిచ్చిన మెతుకులూ, కూరముక్కలూ, నములుతున్నారా కుఱ్ఱాళ్ళు అనంత సంతృప్తితో సంతోషంతో, నాట్యం చేస్తూ. మేనేజరులాగే కోపంతో వాళ్ళమీద తీక్ష్ణంగా ఎండకాస్తున్నాడా దీనబాంధవుడు, సూర్యుడు.

వాళ్ళలాగే ఆకులుకోసం పరుగెత్తుకు వచ్చిన ఓ ఆవు, ఓ కుఱ్ఱాడిచేతిలోని ఆకులాగుకుని వాడిని క్రిందికిత్రోసింది. వాడు క్రిందపడి కెవ్వుమని ఏడుస్తూ దొర్లుతున్నాడు. ఆమె వెంటనే లేచి, అర్థంలేని ఆవేశంతో ఆ ఆవును అవతలకు తరిమి, తనమోము వివర్ణంజేసుకుని వాడిని నాలుగు బాదింది. విసుగుకుంటూ తనుతినే నాలుగు మెతుకుల్లోను కొన్ని వాడికి యిచ్చి కొట్టాననే పశ్చాత్తాపంతో బాధపడుతూ కళ్ళంటనీళ్లు కారుస్తూ ఆ అన్నం తినేసింది. తన మూతి చేతులూ మాసి మేనునంటిన తనకోక చెంగుతో శుభ్రము జేసుకునివచ్చి నిలబడింది ఆ హోటలుద్వారానికి కొంచెందూరంలో ఓప్రక్కన.

లోపలతిని పెదిమలు చప్పరించుకుంటూ తిరిగి వచ్చే ప్రతీవ్యక్తినీ నిలదీసి అడుగుతూంది ఒకకానీ యిమ్మని, యిచ్చినా యివ్వకపోయినా విచారం లేకుండా.

మేనేజరు తన స్వంతడబ్బు జారిపోతూన్నట్లు బాధపడుతున్నాడు ఆమెచేతిలో ఓ చిల్లరడబ్బు పడగానే. తీరుపడి దొరకినపుడల్లా గద్దిస్తున్నాడామెను నిర్దాక్షిణ్యంగా.

ఇదంతా తన్నుగానట్టు, తనకు సంబంధం లేనట్లు, మౌనంగా తనపని తను నెరవేర్చుతోందామె. రాను రాను అతనిబాధ ఎక్కువవుతూంది. ఇంకచాలు యీ అవస్థ-అనుకుంటూ ఆమె బయలుదేరింది పిల్లలను కూడగట్టుకుని తనయింటికి. పిల్లలదే ఏడుపు ఆకలంటూ.

ఆ వీధిని నడచే మనుష్యుల సమూహంలో యిలాంటి దృశ్యాలనేకం. తనపరిస్థితి కనుగుణ్యమయిన సంఘటనలు తనదృష్టికి తగిలినపుడు, ఆమె హృదయాంతరాళంలో ఏదో మెదలుతూఉంటుంది తనకు తెలీకుండానే, తన ప్రమేయంలేకుండానే. ఆ అనుభవించేవాళ్ళు తనకు మిక్కిలి సన్నిహితుల్లా కనిపిస్తారు. ఇలాంటి దృశ్యాలు దినదినము ఆమెకంట పడడం మామూలే. ఏదో అంతులేని ఆవేదనా బాధా అనుభవిస్తూండడంకూడా మామూలే. ఆమె గ్రహించింది తనలాంటి అవస్థే చాలామంది పడుతున్నారని, కొందరు యిళ్ళలోను, కొందరు వీథుల్లోను, అంతేతేడా. తనకన్న హీనాతిహీనమయిన పరిస్థితుల్లో ఉండి ఎందుకో, ఆనందంగా బ్రతికిపొయ్యే మనుష్యులననేకుల్ని చూచింది.

జీవితం అంత నిగూఢమయినది. అలాంటి వాళ్ళనుజూచే తనలాంటివాళ్ళు జీవించడం.

అసలు యీ ప్రపంచంలో జీవితరహస్యం కూడా అదేనేమో అనిపిస్తుంది. ఉన్నవాళ్ళనుజూచి తనుకూడా వాళ్ళలా బ్రతకాలని కలలుగంటూండడం, తనకన్న లేనివాళ్ళనుజూచి తన అవస్థ చాలా నయమని సమాధానపరుచుకుంటూండడంవల్ల జీవిస్తున్నారీ నాగరిక ప్రపంచంలో ప్రజలు. అలా సమాధానపడని వాళ్ళే ఆత్మహత్యచేసుకునేవాళ్ళూ, అలాకాకుంటే మొండిదేరిన సంఘాన్ని, చట్టాల్నీ, ప్రభుత్వాన్నీ ఎదిరించేవాళ్ళూను.

దారుణంగా రోదించే పిల్లల నోదార్చలేక పోతూంది. ఆ బజారులో నడచే ప్రతిఒకరూకూడా తన పిల్లలనూ, తన అవస్థనూకూడా ఏవగించుకొని, ఆ త్రోవలో అడుగుం నడవడానికికూడా తనకు హక్కులేనట్లూ, తనేదో వాళ్ళస్వేచ్ఛలో అర్హతలేని భాగం తీసుకుంటూన్నట్లు యోచిస్తూ, ద్వేషిస్తూ, తీక్ష్ణంగా చూస్తూ పోతున్నారు.

అలాంటి పరిస్థితిలో తనవద్ద కానీ పుచ్చుకునైనా, తనకు కావలసినదిచ్చే కొట్టువాడెవడున్నాడా బజారులో. అది పెద్దబజారు. తనలాంటివాళ్ళు దుకాణాల్లోకి తొంగిచూడ్డానికైనా వీల్లేదు. అది ఆ పిల్లకుంకల కేమితెలుసు. కుఱ్ఱాళ్ళు గోలెట్టినకొద్దీ తన గమనాన్ని తొందరజేస్తూవచ్చింది. ఎంతవేగంగా ఆ పెద్ద మనుషుల బజారు వదులుదామా అని ఉందామెకు.

ఆమె దీనత్వమూ, ఆ పిల్లలఏడుపూ, చుట్టూ నడచేవారి హేయత, అసహనాన్నే రెచ్చగొడు

తున్నాయిగాని, సానుభూతిని, జాలిని మేల్కొలుపడం లేదు.

చాలామంది చూసీ చూడనట్లు పోతున్నారు. కొందరు సన్నంగా తిట్లు గొణుగుకుంటూ పోతున్నారు మనిషి అడ్డుపడితే ఆగే ట్రాం కారులాగ. ఇంతకన్న చేసేదేమీ వారి చేతుల్లో లేదుగనుక.

అమెరికాలో నీగ్రోలని లించి (lynch) చేసే మారణ విధానాలని అనుసరించడానికేమయినా వీలు చిక్కితే అదీ చేద్దురు కొందరు పెద్దలు.

కాని మన భరతఖండము ఆధ్యాత్మిక దేశంగా. అసలీ ఆధ్యాత్మిక చింతకీ, ఈ అనంత దారిద్ర్యానికీ చాలాదగ్గర సంబంధం ఉంది. ఒకటి లేకపోతే ఒకటి ఉండదు.

అందుకే గాంధీ గారిలాంటి మహానుభావుడు కూడా అనేవాడు సన్నసన్నంగా, డబ్బున్నవాళ్ళూ ఉండాలి, డబ్బు లేనివాళ్ళూ ఉండాలి. ఒకళ్ళనొకళ్ళు నాశనం జేసుకోగూడదు హింసాయుతంగా. డబ్బులేనివాళ్ళను గర్భదరిద్రులుగా జేయగూడదు. ఆ బాధ్యత డబ్బున్నవాళ్ళది. డబ్బుకీ డబ్బులేనివాళ్ళకీ మధ్యవర్తులు డబ్బున్నవాళ్ళు అన్నారు ఆధ్యాత్మిక చింత నశిస్తుందనే భీతిచే. ఆధ్యాత్మిక చింతే పునాదిగా నిర్మింపబడిన భారతజాతి అలాగే ఉండాలని.

అందరి పేదవాళ్ళలాగే ఆమెకూడాను ఆధ్యాత్మిక చింతాశక్తితోనే జీవిస్తూంది. అందుకే కుర్రాళ్ళు బుర్రది మొక్కేక్కలాగ ఏడుస్తూ, వాతావరణం, సమాజం కూడా నిర్దాక్షిణ్యంగా చూస్తున్నా జీవించుకొస్తోంది.

అదీగాక ఎవరికి తగిన తావులు వారికి లభిస్తోంటాయి.

ఆమెకోసం గూడా కొట్లున్నాయి ఆ వూళ్ళో. ఏడిచే పిల్లల నూరుకోబెట్టకుండా ఆ పెద్ద(ల) బజారు వదలి సందుగొందుల్లోపడి శీఘ్రగమనం సాగిస్తోందామె.

రోడ్డుమీదో మూల, ఓ గోడప్రక్క, మురికి కాలువదగ్గర, నేలమీదో గోని, గోనిమీదో జంగిడీ, దాన్లో ఏవో పదార్థాలూనూ, గోనిమీద కూర్చుని గోడకు తలానుకుని కునికిపాట్లు పడుతున్నాడో ముసిలాడు. దుమ్ముధూళి పడుతుందేమోనని దయదలచి కాబోలు ఆ వస్తువులనిండా గాలికూడా పోలేనంత దట్టంగా కప్పుకుని ఉన్నాయి ఈగలు ముసలివాడి నిద్దుర నాధారంజేసుకుని.

అక్కడకువచ్చి నిలబడి "తాతా" అని పిలిచిందామె. ఉలిక్కిపడి లేచి కుశల ప్రశ్నలు వేశాడు ముసలోడామెను. తన కుర్రాళ్ళతో కూర్చుంటూ "ఏమున్నాయి, తాతా" అంది జంగిడికేసి చూస్తూ. "అంతా మామూలే" అన్నాడు చేతిలో గుడ్డతో తనలాగే కునుకుతూన్న ఈగలను కొడుతూ. అన్ని ఈగలూ ఒక్కసారి లేచాయి పెద్ద రొదజేస్తూ. ఆమె తనుగడించిన నాలుగు డబ్బులూ తీసి ఆ పిల్లలతో సహా ఏదో కాస్త తిని చేతులు తుడుచుకుంది. కాస్తసేపు తాతతో 'పిచ్చాపాడి' మాట్లాడేసరికి చీకటి పడవస్తూంది. ప్రక్కగా, ఆనందంతో, అమాయకంగా ఆటలాడే పిల్లలను పిలిచి, తాతదగ్గర శెలవు తీసుకుని బయలుదేరింది తన బసకు. కాలే కడుపులో మంటలాయి కాస్సేపు.

ఊరంతా మాత్రం దీపాలతో నిండింది ఆకాశంలాగే. ప్రతీ యింటినుండి ఓ దీపం ఎర్రగా పరుగెడుతూంది. ప్రతీయిల్లూ జీవితంతో కలకల్లాడుతోంది.

ఆమె ముందు వెనకా నడచే తనపిల్లలవైపొకసారి దృష్టి మరల్చింది. ఆమె ముఖంలో ఏదో అనిర్దిష్టమైన ఆవేశం గోచరిస్తూంది. కొంచెం త్వరగా నడవడం మొదలెట్టింది. పిట్టలకూతలు అప్పుడప్పుడు వినిపిస్తున్నాయి. ఊరు చివరకు వచ్చిందామె. పిల్లలు తప్పట్లుకొట్టుకుంటూ గంతుతూ తల్లివెంట వస్తున్నారు. ఆమె తిన్నగా చెంతనున్న ఓ పెద్ద చింతచెట్టువద్ద జేరింది. అదే ఆమె యిల్లు.

ఆ ప్రదేశం చాలా ప్రాణులకి స్థావరం.

అప్పటికే ఆమె స్నేహితులు చాలామంది వారి వారి స్థానాల్లో నిద్రపోతున్నారు. ఆమె జాగా మాత్రం ఖాళీగా వదలివేయబడింది. తన యినుప డబ్బాలా చెట్టుమొదట ఓ ప్రక్క ఉంచింది. చెట్టు తొఱ్ఱలో జాగ్రత్తపరచిన రెండు గోనెలు, చింకి గుడ్డలు తీసి నేలమీదపరచి, పిల్లలను పడుకోబెట్టింది. ఆ ప్రక్కగానున్న చెరువుకుపోయి ఓ డబ్బాతో నీళ్ళు తెచ్చుకుని ఓప్రక్కగా ఉంచుకుంది. తను నిద్రపోతున్న కుఱ్ఱవాళ్ళప్రక్క కూర్చుని రెప్పవాల్చకుండా వాళ్ళ నవలోకిస్తోంది.

నిశ్శబ్దాన్ని ఛేదిస్తూ, దూరాన్నుండి వినిపిస్తోంది మధురంగా ఓ పక్షిపాట. గాలిత్రోపుడుకు చెట్టు

నెమ్మదిగా ఊగుతూంది చిన్న శబ్దంచేస్తూ. చెట్టు కొమ్మల ఖాళీస్థలాలలోనుండి చంద్రకాంతి ఆమెమీద పడుతూంది అప్పుడప్పుడు. చెదరి కదలుతూన్న ఆమె కురులు ఆ పండు వెన్నెలను స్పర్శించినపుడు బంగారు తీగల్లా మెరసిపోతున్నాయి. ఆమె శరీరంకూడా తెల్లగా కనిపిస్తోంది జాబిల్లి తెల్లదనంలో. వెన్నెల స్థిరంగాఉన్న ప్రదేశానికి జరిగి, చంద్రునివైపు శూన్య దృక్కులుబరపి చూస్తూంది. ఏదో కూనిరాగంతీసింది మెల్లగా.

హృదయం శూన్యంగా ఉన్నపుడు, ఆలోచన తట్టినపుడే సాధారణంగా యీ మందరాగాలాపన వస్తుందేమో!

ఆమెకు హఠాత్తుగా "ఈలాంటి బ్రతుకుకన్న చస్తే నయం" అనిపించినట్లయింది. ఆమెకు తెలీకుండానే శరీరం సర్వం గగుర్పొడిచింది. "అమ్మో" అంది పైకి మెల్లగా. పడుకున్నవాళ్ళు ఎవరయినా లేచారేమోనని చుట్టూ కలయజూచింది కలవరపడి. సంతృప్తిపడింది ఎవరికీ నిద్రాభంగం కలగకపోడంవల్ల. ఆ చెట్టుక్రింద నున్నవాళ్ళంతా గాఢంగా నిద్రపోతున్నారు సర్వాన్ని మరచి.

ఏమీ అలికిడిలేదు. కీచురాళ్లుమాత్రం సంగీతం పాడుతున్నాయి. ఒక్కరూ అర్ధరాత్రి ఒంటరిగా కూర్చుంటే కీచురాళ్ళ కర్ణకఠోరమయిన గోలకూడా ఎంత మధురంగా వినిపిస్తుంది! దీనికి తోడు ఉదారంగా ఒలకపోస్తున్నాడు చల్లని వెన్నెల.

ఆమె అలాగే కూర్చుంది. ఏ మాలోచిస్తోందో ఆ నిశ్శబ్దనిశీథినిలో. 'ఆమెకు ఆలోచించడాని కేముంది?

ఏమీలేనివాళ్ళకే ఎన్ని ఆలోచనలయినా !!!

అమెకున్నదల్లా ఒకటే అలోచన. ఒకరోజు గడిస్తే రెండోరోజు సమస్య. గడచినరోజుల్లోని సౌఖ్యం! అంతే. చద్దామనే ఆలోచన హఠాత్తుగా మెరసిందామెహృదయంలో. బ్రతుకుదామనే ఆశ తన శాయశక్తులా సాధ్యమయినంతవరకు నిరాశను,ఆత్మహత్యనీ దూరంగానే నిలబెడుతుంది. కాని యీ రెండూ ఆదనుచూచుకుని ఒక్క గంతేస్తాయి దగ్గరకి. మళ్ళీ పోట్లాట! ఈ పోట్లాటే మనుష్యుల బాధ. అదిలేకపోతే బాధేలేదు. ఉన్న నాల్గురోజులూ ఏదో తినడం, లేనినాడు అన్నం తిన్నట్లుగానే ప్రాణంపీక్కుని చచ్చిపోడం మామూలయిపోను!

ఈ మెట్టవేదాంతాలన్నీ ఆమె కేమాత్రం తెలీవు, ఏదో జీవితప్రవాహంలో కొట్టుకుపోడం తప్ప. ఏదో తెలీని ఆవేదనా. బాధతో ఆమె హృదయం బరువెక్కింది. ఎందుకో ఆమె గ్రహించకుండానే కన్నుల నుండి నీరుకారుతూంది మెల్లమెల్లగా. మాసి మలినమయిన ఆమె కట్టుబట్టలపైబడి ఆ కన్నీరు రబ్బరు ఉండల్లా తూలుతూంది క్రిందకు చిందరవందరయి. మళ్ళీ ఏదో అస్పష్టంగా సూక్ష్మంగా పాడుతూంది, అక్కడ పడుకున్న మిగతావాళ్ళమాట మరచిపోకుండా. ఆకస్మికంగా ఏదో సవ్వడి వినిపించింది. సంభ్రమంతో వెనుదిరిగి చూచింది వణకుతూ.

ఎవరో వ్యక్తి తనవైపుకే వస్తూన్నాడు. ఇలాటి విషయాలు, అనుభవాలు మామూలే. చాలామంది చాలాసార్లు వస్తూంటూరు ఆ చెట్టుక్రిందకు. తనగురించికూడా వస్తూంటార నే ఆమె అనుమానం. చాలా విచిత్రమయిన మాటలూ, వాగ్దానాలూ ఆ కాస్సేపూను. తనకుమాత్రం అదో విచిత్రమయిన నాటకంలా తోస్తుంది. తన అంతరాత్మ కెదురుగా ఆ నాటకంలో తన పాత్రను తను నిర్వహించకుండా ఉండలేకపోతూంది.

దీనికంతకూ కారణ-చింతన బాహ్యపరిస్థితు లేనని ఆమె కేం తెలుసు ?

నైతికంగా క్రిందికి దిగజారిపోయేవారిని జూస్తే సంఘానికి అసహ్యమూ, కోపమేగాని వారి పతనానికి గల కారణాలనుగూర్చి ఆలోచిస్తే ఎంత బాగుండును; అసలు ప్రస్తుతపు సంఘానికి పునాదులే ఆ కారణాలయినప్పుడు.

ఆమె కాస్త వెనక్కిజరిగి కూర్చుంది. ఇప్పుడామెపై పూర్తిగా పడుతూంది చంద్రరోచిస్సు. ఏదో చాలా ఎరుగున్నవాడిలా, ఆ వ్యక్తి సరాసరి అమెకెదురుగా కూర్చున్నాడు, గబాగబావచ్చి. అంతనిస్సంకోచంగా, మోటుగా, ప్రవర్తించే ఆ వ్యక్తిని చూస్తే ఆమెకు అమిత అసహ్యం వేసింది. కాస్త మనస్సులో కలవరపడిందికూడ.

ఇద్దరూ ఒకరి కెదురుగా ఒకరు నిశ్శబ్దంగా కూర్చున్నారు. వెన్నెలలో కూర్చున్న అతని మోము స్పష్టంగా కనిపిస్తోందామెకు. దట్టంగా పెరిగినగడ్డం,

సంద్రునిముఖంలో ఎఱ్ఱగా కటకుగా జూచే ఆ గ్రుడ్లు, గిరజాలు తిరిగి దుబ్బులా తలంటా ఆటంబాంబు పొగలా పైకిలేచి నిలబడి గాలికి చలించిన అతనిజుట్టూ, అతి నిరసనగానూ, నిరహంకారంగానూ కన్పడే అతని ప్రవర్తనా, ఆమెకు జుగుప్స, హేయతా కలుగజేశాయి. అతడుమాత్రం ఎందుకో చిద్విలాసం జారవిడుస్తున్నాడు పళ్ళమధ్యనుండి. కాలంగడుస్తూందీ గ్రహాల మధ్యనుండి. ఆమెకు యింక ఉండబట్టలేదు.

"ఎవరు నువ్వు?" అంది హీనస్వరంలో.

"నానా" అన్నాడు నసుగుతూ.

"ఆ" అందికోపంతో.

"ఆ" అంటూ దీర్ఘంతీశాడు, చిరునవ్వుతో మాట్లాడడానికి అనుమానిస్తున్నట్లు.

"సొప్పు"

"సెప్పడానికేముంది. నానే"

"ఎందుకొచ్చావిక్కడికి,"

"కొంత పనుండి" అన్నాడు తలెత్తి.

"ఏ టాపని" అంది వికారంగా.

కోపంతో ఎఱ్ఱపడిన ఆమె కన్నులు చంద్రకాంతిలో మండుతున్నాయి; చీకట్లో పెద్దపులికండ్లుప్రకాశించినట్లు.

ఇప్పుడతను జంకుతున్నట్లు స్పష్టంగా కనిపిస్తోందాతని ముఖకళలలో. మాట్లాడలేక తలగోక్కుంటున్నాడు. ఆమె రెప్పవాల్చకుండా అలాగేచూస్తూ—

"ఏటా పనిసెప్పు" అంది.

"యేమీ లేదు. నీకుమాత్రం తెలీదేటి?"

"యేటో సెప్పు" అంది అతని సరళ స్వభావాన్నాధారంజేసుకుని.

"యేవుంది" అని నసిగాడు ఆమె కళ్ళల్లోకి తీవ్రంగా జూస్తూ.

అతనలా రెప్పవాల్చకుండా తన కళ్ళల్లోకి చూస్తూంటే, అతనివైపు చూడలేక తలవంచుకుంది. అలాగేకూర్చున్నారిద్దరూ కొంతకాలంపాటు. తనతల అప్రయత్నంగా ఎత్తిందామె. ఆ వ్యక్తిమాత్రం రెప్పవాల్చకుండా తనవైపు అలాగే చూస్తున్నాడు మదురిమీది కాకిలాగ.

"ఆ. ఏమంటావు?" అన్నాడతను శూన్యంగా చూస్తూ.

"ఫో. అవతలకుఫో అంది నెమ్మదిగా కోపాన్ని కుదించి.

అప్పుడామె కంఠంలో వత్సరాల తరబడి తను అనుభవిస్తున్న బాన, నీచత్వమూ, తన్నావరించిన ఓర్పూ కలసి ప్రతిధ్వనించాయి. అతిదీనంగా ఆమెముఖం కనిపిస్తోంది.

అతడామెవైపుచూచి కొంచెం సంతృప్తి బొందినట్లు చిరునవ్వు నవ్వుకున్నాడు.

ఆమె కళ్ళల్లోనుండి జారే నీటిబిందువులు ఆ నిండువెన్నెల్లో, నింగినుండి జారేతారల్లా కనిపించుంటాయేమో బహుశా. లేకపోతే ఆ శుభ్రజ్యోత్స్నలో చలించే ఆమె కురులు తప్పకుండా అతని కన్నులకు మబ్బుల్లో మాయమయ్యే మెరుపుల్లా గోచరించి ఉంటాయి.

అందుకే నవ్వుతున్నాడు.

అప్పుడామెకు నిజంగా కోపంవచ్చింది. అయినా ఎంచేతో ఆమె చల్లగా సీమకుక్కపిల్లలా చూస్తూ "యింకెల్లు - సాలు-ఫో" అంది నెమ్మదిగా, నిర్లక్ష్యంగా.

అతడుమాత్రం తనకు గానట్లుచూస్తూ, జేబునుండి కొన్ని రూపాయినోట్లుతీసి అవిచేతుల్లో ఆడిస్తూ నిలబడ్డాడు; లంచంపుచ్చుకునే అధికారివద్ద నిలబడ్డ నల్లబజారు వర్తకుడిలాగ. అవి వెంటనే ఆమె దృష్టినాకర్షించకపోలేదు. ఆమె ఆశతో ఆ నోట్లవైపు చూసింది. అతని చూపులలోనికికూడా చూసింది, తన కనుగొలకులలోనుంచి సన్నంగా. తనవేవో అతడు తీసుకున్నట్లు తిరిగి యిమ్మని అర్థిస్తూన్నట్లు, ఆనందిస్తూ, మధురంగా మనస్సు గంతులువేస్తుంటే, తన్నుతాను మరచి వెర్రిగా తదేకదృష్టిలో అతనివైపు చూస్తోంది.

అతడు తన విజయానికి సంతృప్తిపడి ఒకసారి చిన్నగా నవ్వుకుని ఆ నోట్లు తనజేబులోనికి పోనిచ్చాడు. "ఏం" అన్నాడు మళ్ళీ.

ఆ నోట్లు అదృశ్యమవగానే ఆమె ఆలోచనలన్నీ కరంటుతెగిన ఎలక్ట్రిక్ కాంతిలాగ మాయమయ్యాయి. వెంటనే తిరిగి తన యథాస్థానానికి వచ్చింది భావనా ప్రపంచంలోంచి. వాడు ఆమె మౌనం ఆధారంగా తీసుకుని కాస్త దగ్గరగా జరిగాడు. ఆమె తీవ్రంగా మరోసారతనివైపు చూచింది-వాడు కాస్త ఖంగారుపడ్డాడు-హఠాత్తుగా అరుస్తుందేమో

వని భయపడ్డాడు. అయినా తన నిర్లక్ష్యాన్ను వదల్లేదు. ఆమె కోపంతో "ఎళ్ళమంటే—ఏ టిది?" అంది.

కోపం తప్ప మరోరసం కాన్పించని ఆమె మోము చూసేసరికి అతని నిర్లక్ష్యం పారిపోయింది. తన కిష్టంలేకపోయినా తనకాళ్ళు లేవనెత్తా యతన్ని—మాట్లాడకుండా బరువుగాలేచి నిలబడి, పోతా నన్నట్లు, నిరాశగా చూశా డామె కళ్ళలోకి కోపంలో బంగారంలా మెరిసిపోతున్నాయి ఆమె కళ్ళు.

అతడు చింకి పంట్లాం జేబుల్లోకి చేతులుదూర్చి వెనుదిరిగి తలూపుతూ పోతున్నాడు, నెమ్మదిగా అడుగులు లెక్క పెట్టుకుంటూ. అతికష్టంమీద కాళ్ళు మెదుపుతున్నాడు తనకు తెలీనట్టుగా.

ఆమె నిర్వికారంగా, శూన్యంగా, వెనుదిరిగి పోయే ఆ వ్యక్తివైపు చూస్తూంది. ఆ రూపాయల గూర్చి ఆమె మనస్సులోకి విద్యుల్లతల్లా వస్తున్నాయి ఆలోచనలు. అనేక వాంఛలు. అనేక ఆనందదృశ్యాలు చిత్రించుకుంటూంది పట్టి నే. అంతరాత్మ వాడిని పిలవమని బలవంతపెడుతూంది. అలాగే మరోమూలనుండి అమిత అసహ్యం, ద్వేషం రగుల్కొలుపుతూంది. ఆమెకు నైతికసందేహాలేమీ లేవు. తనకిలాంటి పనులు సామాన్యము. తనజీవితము ఆలాగే గడుస్తోంది.

ఆ అవస్థలో పాపపుణ్యాలకు తావేలేదు. ఒకవేళ ఆ బీదతనంలో, ఆ నీచస్థితిలో ప్రజ లనుకునే పుణ్యమార్గంలో నడచినా పాపంలాగే పరిగణించబడుతుంది. సంఘంలో డబ్బున్నవాళ్ళెంత విచిత్రంగా కాలం వెళ్ళబుచ్చవచ్చు, పాపపుణ్యాల లెక్కలేకుండానే వాటిని బీదవాళ్ళకు ప్రబోధిస్తూ.

ఈరోజు ఆమె అతనిని తిరస్కరించడానికి కారణం ఆమెకు బోధపడలేదు.

బహుశా అతని బాహ్యస్వరూప ప్రవర్తనలేనేమో!

అయినా తనంత తెలివితక్కువగా ప్రవర్తించడం తలచుకుని తన్నుతనే నిందించుకుంది. అయినా గాని తన కతని బాహ్యస్వరూపంతో సంబంధం లేదనుకుంది మళ్ళీ. తనకు కావలసింది డబ్బూ, జీవించడమూను. అంతే. అతనంత మోటుగాను, నిర్లక్ష్యంగాను ప్రవర్తించడమేం?- అనుకుంది తనలో తను. తనుచస్తే తిరిగి పిలవకూడదు—యింతకీ తన కిష్టం లేదు- అని తమాయించుకుంది హృదయారాటం.

ఆ రూపాయలు మాత్రం మెదులుతున్నాయి! మాట్లాడుతున్నాయి! అపాయ్యంగా. వెధవరూపాయాలు అలాటివెన్ని కావాలి యీ దరిద్రసాగరంలో కొట్టుపోయే తనకు.

కొంతదూరంలో నిలబడి ఆ వ్యక్తి తనవైపే చూస్తున్నాడు పిచ్చిగా. ఆ చూపుకో లేక అతని జేబులో డబ్బు గోలకో ఆమె లొంగిపోయింది. రమ్మన్నట్టు చెయ్యూపింది.

ఆ సంజ్ఞ కనీ కనబడడంతోనే, అంగలు వేసుకుంటూవచ్చి నిముషం ఆమెముందు నిలబడ్డాడు. ఆమెకెదురుగా, అతి చనువుగా, దగ్గరగా ఆమె బంధువులా కూర్చున్నాడు.

కొంతసేపు మళ్ళీ మనస్సుతో పెనగులాడిందామె, తన దృష్టిభూమిలోకి గ్రుచ్చుతూ.

ఇద్దరూ అలా మౌనంగా కూర్చున్నారు నిశ్చలంగా. అతడు జేబులోని రూపాయీలను తీసి ఆమె ముందుపడేసాడు. ఆమె క్రీగంట చూసిందాతనివైపు ఒకసారి, ఆ డబ్బువైపొక సారీను. ఆమెను తాకాలన్న ఉద్రేకంకొద్దీ ఆ రూపాయిలనుదీసి ఆమెచేతిలో ఉంచాడు బలవంతంగా.

ఆమె అలాగేకూర్చుంది. మనస్సులో ముసలి కోమటి కొట్టు, దొంగచాకలి యిల్లు, కాఫీహోటలు మెదలుతున్నాయి. దొంగచాకలిదగ్గర చింకిచీర కొనుక్కోవచ్చును. రెండుమూడురోజులు అయ్యరుబాధ, మనుషుల అల్లరీ తప్పుతుంది. కష్టపడకుండా కడుపు నిండుతుంది. అని లెక్కలు గుణించుకుంది. మెల్లగా, గురకపెట్టి నిద్రపోతూన్న పిల్లల తలక్రిందుగా ఉన్న గోనెసంచీక్రింద భద్రపరచింది ఆ పారూాయినోట్లు.

లేచినుంచుని కోక సర్దుకుంటూ "అలా పోదాం పద" అంది నాజూగ్గా సిగ్గుతో.

"యేమి"? అన్నాడు ప్రశ్నార్థకంగా చూస్తూ.

"మనం గట్టిగా మాట్లాడితే తొంగున్నోళ్ళు లేత్తారు" అంది ముందు దారితీస్తూ.

అతడు మాట్లాడకుండా మంత్రముగ్ధుడిలా ఆమె వెనకాలే నడుస్తున్నాడు మౌనంగా. కొంతదూరం నడిచాక ఆమెచేయి తన చేతిలోకి తీసుకున్నాడు వాడు. ఆమె మాట్లాడలేదు. ఇద్దరూ సరాసరి నడుస్తున్నారు.

చంద్రుడు చల్లగా నవ్వుతున్నాడు. ఆ చెట్టుకు ముప్పయి, నలభైగజాలదూరంలో మరో చెట్టుందా

చెరువుగట్టుమీద. ఆ చెట్టు ఆమె అభిమానస్థలము. ఆ చెట్టును, ఆ స్థలాన్ని జూచి ఆమె మురిసిపోతూంటుంది. ఆ చెట్టు యింకా కొంచెం దూరం ఉంటుంది.

అతడామె చేతినివదలి, బుజాన్ని పట్టుకు తన కామెను ఆనించికొని ఆమె శరీరస్పర్శవల్ల కలిగిన ఆనందంతో మత్తుగా నడుస్తున్నాడు. ఆమె మారు మాట్లాడక అతని స్వంతవస్తువులాగ, అతని సందిట్లో యిరికి సముంగా ఆతని కనుగుణంగా నడుస్తోంది. ఇద్దరూ ఆ చెట్టుక్రింద చెరువుగట్టున కూర్చున్నారు. ఆమెవైపు జూస్తూ, ఆమెచేతిని నలుపుతూ "యేం, నే నేర్నో యిప్పుడు తెలిసిందా" అన్నాడు నవ్వుతూ.

"నేనేం బావుంటానని సెప్పు నా యెనకాల బడ్డావ్" అంది ఏకో ఆలోచిస్తూ.

"ఘట్టుగా యుంటావ్" అని కాస్సేపూరుకున్నాడు.

"సుభ్రంగా తానంజేసి మంచిగుడ్డలు కట్టుకుంటే సరి" అన్నాడు మళ్ళీ.

"ఏటో అండాని కేటిలే? తానం సేసి కట్టుకోడానికి మరోగుడ్డేదీ?" అని తలదించి మౌనంగా కూర్చుందామె. ఇద్దరూకూడా అలా మాట్లాడుకోకుండా ఆలోచిస్తూ శూన్యంగా చెరువువైపు చూస్తూ కూర్చున్నారు.

చంద్రకాంతి చెరువులో నీటిమీదపడి గాలికి చలించే జలాన్నంతనూ పసిడిముద్దలా మార్చింది. కాస్త గాలి యెక్కువగా తగిలితే అలలు నగిషీ చెక్కుతున్నాయి. దూరంనుండి నక్క కూస్తోంది కక్కోరంగా.

అతడు హఠాత్తుగా తన స్వంతవస్తువు పోగొట్టుకున్నట్లు అనుమానపడి చుట్టూ వెతికినట్లుగా ఆమెవైపు జూశాడు.

"మరి మొదటపొమ్మని మళ్ళా ఎందుకురమ్మన్నావ్."

"డబ్బు. డబ్బుకోసం" అందామె.

"అయితే నేనంటే యిట్టం నేదన్నమాట"

"హు" అని కాస్తనవ్వింది నిర్లక్ష్యంగా.

"యేయి?" అన్నాడు.

"నువ్వంటే చెప్పలేనంత ఆసయ్యం" అందామె.

"ఎంచేత" అన్నాడతడు మళ్ళీ.

"నీమొకం సూత్తే అలాగుంది. యిక నీబుద్దు లెలాటివో"

"అయితే యిట్టం నేకుండానే వచ్చావన్నమాట యిక్కడికి" అన్నాడాతడు పరుషంగా.

"సెప్పాగా-డబ్బుకోసం-" అంది అది మళ్ళీ.

"యెదవడబ్బు! డబ్బుకోసం! డబ్బు" అన్నాడు విసుగ్గా.

"ఆ-డబ్బుకోసమే, డబ్బు ఎలా వస్తాదిఆడదానికి."

"కూలినాలి జేసుకోరాదు !"

"ఎందుకు కూడదు! అక్కడుంటారు నీబోటి మొగాళ్ళు."

"మరి బతికేవాళ్ళో."

"బతికేవాళ్ళు బతుకుతున్నారు. నేనూ బతుకుతున్నాను. తేడా అంతే."

"ఆహా" అన్నాడు ఒళ్ళువిరుచుకుంటూ.

"ఆడది యిల్లుదాటితే చాలు మనపజల్లో-యిక మొగాడులేడు, దిక్కులేదని తెలిత్తే మరీని" అంది యీ ప్రపంచంలో మగవాళ్ళనందరినీ మారణహోమం చేయాలని తలపెస్తూన్నట్లు.

"పోనిద్దూ-ఆగోడవ" అన్నాడతను ఆమె దగ్గరగా జరిగి. "అయితే మగాళ్ళంతా అంతే నేటి" అన్నాడు మళ్ళీ.

"అంతే. నువ్వు నీమాట సూద్దూ"

"అందరూ అనాగుంటే యీ పపంచకమే నేదు. అన్నిరకాలవోళ్ళుఉంటారు. నామాటకేం. నాను నీకు సెప్పనే సెప్పాను." అంటూ ఆమెను తనచేతులలోనికి లాక్కుని తనగుండెకు గట్టిగా అదుముకున్నాడు.

"నిన్ను చూత్తే నా కందుకే సంతోషం" అన్నాడు.

"యేం?" అంది చిల్కలాగ సిగ్గుతో తలవంచి.

"ఉన్నదున్నట్టు, కచ్చితంగా సెప్పేవాళ్ళంటే నాకు సానా యిట్టం"

"అలా అందరూ సెప్పొద్దూ"

నే సెప్పడంలా నీకు" అన్నాడామెవైపు జూస్తూ.

"అందుకే నాకూ యిట్టం నీవంటే" అందామె.

ఆ మాట వినేసరికి అతనికి ఏదో అర్థంకాని ఆనందంవచ్చింది. ఆప్యాయంగా, ఆమెను తన బలమయినచేతులతో, ఛాతీమధ్య నిరికించి, శక్తికొద్దీ ఆమె ప్రాణం, తన ప్రాణంకూడా ఒక్కసారి ఎగిరిపోయే

లాగ నలిపేసాడు. ఇద్దరూ తీవ్రంగా ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాలు విడుస్తున్నారు. కొంచెం కాలంపోయాక నిశ్శబ్దాన్ని వేరుచేస్తూ "అలాగా" అందామె అక్షరాలన్నీ ఆయాసంలో వేరు వేరవుతూండగా. అతడామెను తన తొడలమీద పడుకోబెట్టుకుని ఆమెముఖంలోకి చూస్తున్నాడు. ఆమెకూడా ఉన్మాదంగా వాడి కళ్ళలోకి జూస్తూంది. అతడామెను పిచ్చిగా ముద్దెట్టుకుంటూ "నన్ను పెళ్ళాడతావేటి" అన్నాడు నవ్వుతూ.

"అదొక్కటే లోటు మనిద్దరికి" అందామె.

"యేం?" అన్నాడు తీక్ష్ణంగా చూస్తూ.

"నాకు పెళ్ళేటి నీమొకం"

"యెంసేత సెప్పుదూ"

"నన్ను పెళ్లాడి నువుతలెత్తుకు బతికే దేటిలే"

"మన కలాటిబయా లేవీ లేవు తెల్సిందా?"

"యిలా సానామందయారు. యేవో యిలా పిచ్చిపిచ్చికబుర్లుసెప్పడం, పోడం, మామూలే. మరికొందరయితే నన్నో దెయ్యంలా సూసేవారు. యెందుకొచ్చినగొడవలే యెల్లింక" అందామె గర్వంగా.

"కాదు, నిజంసెప్తున్నా" అన్నాడు మళ్ళీ రెట్టిస్తూ.

"అరే పిచ్చినాయనా, నాబతుకు తలపుకొస్తే నువు బతికేదేటి నలుగురిలో తలెత్తుకుని! నా కతకొత్తయింటే పెళ్ళిమాట మరచిపరుగెడతావ్. యెందుకులే ఆ మాటలు? ఊరుకో." అంది చల్లచల్లగా ఆకులమీద నుండి రాలే మంచుచుక్కల్లా మాటలు జారవిడుస్తూ.

"ఆ కతేటో కొత్త సెప్రదూ యింటా"

"అయితే రా ఆ సెట్టుమొదలికి, సెప్తా." అని లేచి ముందునడక ఆరంభించింది, వాడు లేచాడో లేదో తనకు సంబంధించనట్లు.

అతడుకూడాలేచి ఆమె వెనకాల నిశ్శబ్దంగా నడుస్తున్నాడు. ఇద్దరూ పోయి ఆ చిమ్మచీకట్లో కూర్చున్నారు. వాడామెను తనఒడిలో జేర్చుకుని, మూతిపై ముద్దెట్టుకుని, వేగంగా చెప్పమన్నాడామె చరిత్రను.

నిజాని కామెలోని ఉద్రేకపూరితమయిన అభిప్రాయాలను వ్యక్తం చేయడానికి తగిన వాక్ సామర్థ్యం లేదు. తికమక పడుతూ నోటంట మాటలాడలేక పోయింది.

కొంచెంకాలం గడచాక "నా కథకేముంది మామూలే" అంటూ నసిగేసింది.

ఆమె సిగ్గుపడుతూందేమో అనుకున్నాడతను. చెప్పు, చెప్పమంటూ మళ్ళావేధించడం మొదలు పెట్టాడు.

"ఇంతవరకూ నేను తిండికోసం చేయరానిపని లేదు. హోటేలు పక్క పుల్లాకుల్లో ఎంగిలిమెతుకులు కూడా తిన్నాను. తింటున్నాను." అని బాధతో నవ్వుతూ అతనివేపు చూసింది. మళ్ళా కొస్తసేపూరుకుని "నీలాగే ఎంతమందితో..."అని చెప్పలేక తల వాల్చుకుంది. "నా అవస్థ, యీ పిల్లలను చూస్తూ ఎందుకిలా నన్ను వెంటాడుతున్నావ్" అంది దించిన ముఖం ఎత్తకుండానే.

అతడుమాత్రం నిశ్చలంగా వింటున్నాడు. ఆమె యింక మాట్లాడలేదు.

"అంతేనా" అన్నాడు తేలిగ్గా.

ఆమె మౌనంగానే కూర్చుంది.

"అందుకే నచ్చావు నాకు నీవు అలా నిక్కచ్చిగా సెప్పాలి నిజం. యెనకటి యిసయంవదిలేయి. నాకు నచ్చింది నీ సంగతి అంతే." అంటూ ఆమెను బలంగా అర్థంలేని ఆనందంతో తన హృదయానికి హత్తుకున్నాడు.

అలా ఆ చెట్టుమొదట ఆ వ్యక్తులిద్దరూ నిశీథంలో తాచుపాముల్లా పెనవేసుపోయారు.

2

వేకువసోకింది. పక్షులువాటి గూళ్ళనుండి కలకలంతో లేస్తున్నాయి. బద్ధకంవిరుచుకుంటే కాబోలా కలకలం. చీకటి క్రమక్రమంగా పోవడం, దాని స్థానంలో ఆలాగే వెలుగుప్రవేశించడం అనే యీ పరిణామం హృదయానందకరం. అనుభవించ గలగడమే కాని వర్ణించడం చాలాకష్టం. పై ఆకాశంఅంతా మామూలుగానే నీలంగా ఉంటుంది. వాతావరణంమాత్రం తెల్లబడుతుంది. ఈ వెండి తెలుపులో వినీలాకాశం విచిత్ర శోభతో వికసిస్తూంటుంది. సూర్యుడుదయించేకాలానికి సరిగా చుట్టుప్రక్కలనున్న చిన్నచిన్న మేఘాలు రంగురంగులు వేషాలు ధరించి గుంపుగుంపులుగా సూర్యుడికి స్వాగతమిస్తూంటాయి. అప్పుడుమాత్రం ప్రశాంతత విస్తరించుకు కూర్చుంటుంది కాలంప్రక్కన కబుర్లుచెబుతూ.

పేరులేని మనుషులు

ఊరిబయట చెరువుప్రక్కనున్న పెద్దచెట్టు మీదనున్న పక్షులతోపాటు క్రింద నివసించే జనం కూడా మామూలుగా లేచి ఒకళ్ళనొకళ్ళు పలకరించుకున్నారు. కాస్త పొద్దెక్కగానే ఆ ప్రదేశాన్ని చాలామంది ఖాళీచేశారు ఎవళ్ళో ఒకళ్ళిద్దరు; సోమరితనాన్ని తినేసోదరులు తప్ప !

ఆరోజు ఆమె మామూలుప్రకారం లేవలేదు.

ఆమె లేవలేదని పట్టించుకునే వాళ్ళెవరూ లేరు. అప్పుడప్పుడలా జరగడంకూడా కద్దు.

పిల్లలులేచి ఆమెమీదిపడి అల్లరిచేశారు. అయినా లేవలేదామె. అలా నేపడుంది రాయిలాగ. కుర్రాళ్లు కాస్తదూరంలో ఆడుకుంటున్నారు.

మధ్యాహ్నం పన్నెండుగంటలయింది. ఆ కుర్రాళ్ళు ఆకలికి సహించక లేక కాబోలు ఆమెమీద పడి ఎలాగో లేపారు ఆమెను. ఆమె లేచి నాలుగు వేపులా చూచింది వికారంగా వళ్ళువిరుచుకుంటూ. పొద్దు సూటిగా ఉంది. "అంతా పోయారు" అని గొణుగుకుంది. కుర్రాళ్లవైపు ఆప్యాయంగా చూస్తూ "సాన పొద్దెక్కిపోయింది" అనుకుంది.

రాత్రి తెచ్చుకుని ఉంచుకున్న డబ్బాడు నీళ్ళతోటి మొఖం కడుక్కుంది గబగబా. తన సామానంతా ఆ చింకిగోనెలో చుట్టబెట్టి పెట్టిలాంటి ఆ చెట్టుతొఱ్ఱలో జాగ్రత్తపరచింది. నేలమీద నున్న రెండు రూపాయిలుతీసుకుని పిల్లలను వెంటబెట్టుకు తన పాత స్నేహితుడా ముసలికోమటి కొట్టుకు దారితీసింది. ఈగలతో యుద్ధంచేస్తూ రోజుతూ ఉన్న ఆ ముసలాడిని పలుకరించి, ఆ రొట్టెలు కొనుక్కొని పిల్లలూ తనూ తిని మళ్ళీ సాయంత్రానికికూడా కొనిపట్టుకొని తిరిగి వెళ్లింది చెట్టునీడకు.

చల్లటి ఆ చెట్టునీడ అయోమయంఅయిన వాళ్ళ జీవితాలకు కాస్త స్వర్గసుఖం చవిచూపిస్తోందేమో!

"అంత సౌఖ్యంగా, నిర్విచారంగా, చల్లటి చెట్టునీడల్లో ఆనందం, సంతృప్తి అనుభవిస్తూ, ఖాళాసాగా, స్వేచ్ఛగా జీవితంగడుపుకొంటూన్న అస్వతంత్రవ్యక్తులను రెచ్చగొట్టి శాంతిని భగ్నంచేస్తూ మానవహింసకు తోడ్పడేటట్లు చేసే వ్యక్తులు, సంస్థలూ బయలుదేరాయి." అన్నాడో మహాకవి.

ఏమిటో యీవర్ణనకి అర్థం !!!

అలా చెట్టునజేరబడి కూర్చుంది. ఎండతీవ్రంగా ఉంది. మరల రెండురోజులవరకూ హోటేలు మేనేజరు బాధ తప్పిందనే సంతోషంతో ఆమెముఖం వికసించింది. రూపాయినోటు చేతులో యిటూ అటూ త్రిప్పింది. మిగతా చిల్లరను రెండుమూడుసార్లు అభిమానంతో లెక్కపెట్టుకుంది. కుర్రాళ్ళు నేలమీద పడుకుని నిద్రపోతున్నారు. ఆమె సంతృప్తితో చూచిందటువైపు.

ఎండవేడి చాల హెచ్చుగాఉంది. వేడిని చిమ్ముతూ అప్పుడప్పుడు గాడ్పులు కొడుతూన్నాయి. దూరాన్నుండి నేలమీద ఆవిరి బయలుదేరినట్లు కనిపిస్తూంది. చెట్టు ఆకులు చల్లగా రాలి క్రిందపడుతున్నాయి అప్పుడప్పుడు. చెట్టుమీదనుండి ఒక చిన్న పక్షిపిల్ల క్రిందపడి గిలగిలా కొట్టుకుని అరుస్తూ చనిపోయింది.

అప్రయత్నంగా ఆమె కన్నులనుండి రెండు నీటిచుక్కలు రాలాయి. చనిపోయిన పక్షి నామె దూరంగా పారవైచి తన పూర్వస్థానంలో ఆసీన అయింది. ఆమెముఖంలో కళమారింది. ఏదో అర్థంకాని ఉద్రేకం గోచరిస్తూంది స్పష్టంగా. ఆమె మనస్సును వేధించేది ఆమెకు అర్థమవని ఏకైకసమస్య. ఆ ఆలోచనతో అనేకరాత్రులు ఊరికే ఉద్రేకంతో ఊగుతూ నిద్రమాని కూర్చునేది. శూన్యంగా అలా కూర్చుని ఏదో ఎడతెగని బాధపడేది. అదంతా చెట్టుక్రింద నివసించే మనుష్యులగూర్చి.

ఆమె తప్ప మిగతా వాళ్లెప్పుడూ ఆ సమస్య గూర్చి ఆలోచించినట్టులేదు. ఆమెనుమాత్రం ఎందుకో ఆ ఆలోచనలు, అవసరంలేని ఆ బాధాను ! కాలవ్యవధి కావలసినంత ఉన్నందుచేతనేమో ! అలా ఆలోచించి ఆలోచించి ఎంతకీ అర్థంగాక మరోవిధంగా దృష్టి మరల్చి ఆ అర్థంగాని సమస్యను అవతలకు నెట్టుతుందామె.

ఆమె కెందుకో మగవాళ్లనుచూస్తే అమిత అసహ్యం. అంత అసహనంతో దగ్ధమయినతర్వాత పుట్టిన ప్రేమ శాశ్వతమేమో! ఆమె మగవాళ్ళను వాళ్ల ప్రకృతిని తరచి తరచి ఒడిలింది.

ఆపది దారంటపోతే చూడని మగాడేలేడు. ఆమె అడుక్కునేటప్పుడు, పనినిగురించి ప్రాకులాడేటప్పుడు, పుల్లాకుల్లో మెతుకులేరుకు తినేటప్పుడు, ఆఖరుకా చెట్టుక్రింద కూర్చున్నప్పుడుకూడా, తన బాధితహృదయానికికో సూదిపోటు లేకుండా ఒదలని వాళ్ళనిచూస్తే ఆమె హృదయంలో అసహ్యంరగలక అనురాగం ఉదయిస్తుందా ?

ఒకప్పుడు తన జీవితం అంతా పాపభూయిష్ఠం అనుకునేది. తీవ్రంగా ఆలోచించి ఎలాగో ఒలాగ పరిసితులను సమన్వయించుకోగలిగేది.

ఆకలి తీవ్రంగా ఉన్నపుడు పాపపుణ్యాల గూర్చి ఆలోచించడానికి ఆమెకు సమయం కన్పించేది కాదు. కాస్త కడుపునిండా అన్నంతిని తీరుబడిగా చెట్టుక్రింద కూర్చున్నప్పుడుమాత్రం పాపపుణ్యాలు స్మరణకు వచ్చేవి.

ఎటుప్రక్క జూచినా పచ్చగా, ఏపుగా పెరిగి అఖండంగా, పెక్కు పంటలనిస్తూన్న మొక్కలతో కలకల్లాడే భూమినిచూచినప్పుడు, తిండిలేక చావడమే ఓ మహాపాపంలా కనిపించేది ఆమెకు. ఇంత అమితంగా పండుతూండగా తిండిగూర్చి, ఆఖరుకు చావడం ఎలా ఏర్పడుతూందో అర్థంకాలేదామెకు. ఆకలివేసి అటుమటించి పోయేటప్పుడు, దొంగతనం చేసినా, బలం ఉండి దౌర్జన్యమొనర్చినా, అదిలేక సత్యాగ్రహం చేసినా, ఆడదయితే రంకుతనం చేసినా, ఏమితప్పో, పాపమో ఆమెకు అర్థమయేదిగాదు. ఆఖరికి తప్పులేదనే నిర్ణయానికి వేగంగావచ్చేది. పాపం! ఆ బాధవల్ల అలా అనిపించిదామెకు!

తిండిలేకుండా ఉండడం తప్పుగాదూ? ఉండడానికి యిల్లు, కట్టుకోడానికిబట్ట, చెయ్యడానికి పని లేకుండా ఉండడంతప్పే!

జీవితంలో ఆమెకు అపనమ్మకంలేదు. తనలో తనకు తీవ్రమయిన నమ్మకము లేకపోతే ఆదరిద్రంతో, ఆ పిల్లలతో, ఆ వాతావరణంలో ఏలాజీవిస్తుంది? తన జీవితం యిదమిద్ధమని తేల్చుకోలేకపోతూంది. తనెలా బ్రతకాలీ అసలే అర్థంకావడంలా.

అగమ్యగోచరమైన యీ సాంఘికవ్యవస్థలో, క్రుంగి, కృశించి, అణగారి, పీడింపబడే మానవుల జీవిత పంథా మార్చే విప్లవ శక్తు ల్లేవేమో!

పాపం ఆమెకు యిప్పుడు తన జీవితంకన్న హీన స్థితి ఏముంది?

ఆమె హృదయంలో ఆరనిఆశ ఏమిటో— ఎందుకో?

బహుశా చావకుండా ఉండడమే ఏమో!!

ఈరోజామెకు కాస్తతీరుబడి దొరికింది, ఆలోచించుకొనడానికి తనజీవితం పునర్విచారించుకోడానికి.

ఈలాంటి రోజు లామె పతితజీవితంలో లేకపోలేదు. అలాంటి తీరికసమయాల్లో ఆమె మనోదృష్టి చాలవరకు మసకగా ఉంటుంది. ఆ చెట్టునీడ, ఆ ధూళిలో వెల్లకిలా పరుండి ఏడుస్తుంది ఊరికే. హృదయాన్నంతా నీరుజేసి నేత్రాలద్వారా ద్రవింపజేస్తుంది. మాసి ధూళిగట్టి దట్టమయిన, ఆమె మలినాంబరం గూడా తడిసి ముద్దవుతుంది.

తీరికగా వున్నప్పుడు అదే చేస్తుందిట.

అంతేట ఆమెపని.

ఏడవాలని ఉంటుందిట. ఏడిస్తేగాని తనకు ఆరోగ్యంగా ఉండదనుకుంటుందిట.

అలా కన్నీరు అప్రయత్నంగా కారిస్తే మనోవేదన మాయం అవుతుందేమో!! హృదయారాటం ఊరటచెందుతుంది కాబోలు!!! పాపం! ఆరోజు అలా ఎంతసేపేడ్చిందో! ఆమెకేమీ తెలీదు.

అసలు ఏడుపులోఉన్న ఊరడింపు అదే.

ఒక్కసారి కళ్ళంట కాలువల్లా నీరుకారేలా ఏడిస్తే ఎంత తేలికవుతుంది హృదయం!

ఆమెకు కాలమానం వెలుగుచీకట్లు మాత్రమే. ఆరోజుకు చీకటిపడింది.

ఆ చెట్టుమీద పక్షులతోపాటు ఆ చెట్టుక్రింద మనుష్యులుగూడా చేరుకున్నారు తమ తమ స్థావరాలకి. సందడిగాఉంది చుట్టుప్రక్కల. ఆ సందడి అంతా కాస్సేపుమాత్రమే. తిండితిని పడుకుని ఏవో అర్థంతెలీని కూని రాగాలు తీస్తారు అవ్యయానందంలో; తర్వాత నిద్రపోతారు.

ఆమె, ఆమెపిల్లలూ మధ్యాహ్నం వాళ్ళు తీసుకువచ్చిన రొట్టెను తిన్నారు. కుఱ్ఱాళ్ళు పడుకుని ఆడుకుంటున్నారు ఆ చీకటిలోనే.

చంద్రుడు చాటంత మొగంజేసుకుని నవ్వుతున్నాడు బంగారుచాయ లొలకబోస్తూ. చల్లని అతని చిరునవ్వు సాధ్యమయినంతవరకు విచారంలో మునిగియున్న వారికైనా సరే సంతోషం చేకూర్చేలాగుంది. అతని సహవాసం చూసుకుని తారలెంత ఉబ్బిపోతాయి; గర్వంతో గంతులేస్తాయి; ఆనందంతో నాట్యంజేస్తాయి.

ఈ ప్రకృతిలో కొన్నిశక్తులు అతీతమయిపోయాయిగాని లేకుంటే యీపాటి మనఆహ్లాదం కూడా కరువుచేసి, దాన్ని తమ లాభాలకోసం, వినియోగించి, మానవలోకంలో పతన జీవనభాజనులకు తెలీకుండా లాగుకునే ఘనులున్నారు. ఈ చెట్టుక్రింద ఉన్నవాళ్ళకీ గొడవ లసలేమీ అవసరంలేదు.

ఆనందం కల్గించే వస్తువులను చూచినప్పుడు ఆనందం, అది తను పొందగలిగితే బాగుండు ననిపించినప్పుడు సంతృప్తి కల్గుతుంది. అంతే. అందుకు మినహా యీ సృష్టిరహస్యాలను విడదీసి అర్థంచేసుకోవలసిన బాధ్యత తమకున్నట్లు వారికితోచదు. పగలు ఎలాగో

తిండీ సంపాదించుకోడం; రాత్రి సుఖంగా నిద్ర పోవడం; యిదేవాళ్ళకు బాగుంది.

ఆ చెట్టుక్రింద ఆమె ఒక్కర్తే, కళ్ళంట నీళ్ళు కారుస్తూ, నిర్మలంగా, స్వచ్ఛమయిన నీరులాగ, నిశ్చలంగా రాతిబొమ్మవలె కూర్చుంది. కుఱ్ఱాళ్ళు ఆమెప్రక్క గాఢంగా నిద్రపోతున్నారు నవ్వు మొగాలతో.

మధ్యమధ్య ఆ నిశ్శబ్దతను భేదిస్తూ ఏదో పక్షి కూత వినిపిస్తూంది అదోలాగ. బహుశా అదిగూడా యీమెలాగ దుఃఖిస్తూందేమో ఆనందంగా! ఆనందంతో దుఃఖించడవల్ల మనోభారంతీరుతుంది. ఈ సత్యాన్ని గ్రహించిన పరమఋషులు యీ రెండు జీవులూను.

ఆ అర్ధరాత్రి ఓ జట్కా ఆగింది ఆ చెట్టుకి కొంచెందూరంలో. బండిలో సామానేదో పట్టుకుని, ఒకవ్యక్తి ఆ చెట్టువయిపు వస్తున్నాడు. సరాసరి ఆమె ముందుకువచ్చి నిలబడ్డాడు. ఆమె అతనివైపు జూచింది. కళ్ళునులుపుకుని మళ్ళీచూచింది.

"నీవే!" అంది మెల్లగా వెదురాకులమధ్యనుండి రాలే వాన చినుకుల సవ్వడిలా.

"ఆ. నేనే. ఇయ్యి తీసుకో" అన్నాడు ఉత్సాహంగా.

"ఏటయ్యి?"

"యిది కోక" అన్నాడు చేత్తో ఓమూట చూపిస్తూ.

అలా చూస్తూనే కూర్చుందామె నిర్వికారంగా.

"యియ్యి గుంటలకి గుడ్డముక్కలు" అనిముందుకు వచ్చి ఆమెఎదుట కూర్చున్నాడు.

కొంతసేపు నిశ్శబ్దంగా ఉన్నారిద్దరూ.

"యియిగో, యిదిగంటే మంగు. అ సేతిమీది పుళ్ళకుపట్టించు. పోతాయి"

"అహా" అందామె. వాడు చెప్పేమాట లంత లెక్క చెస్తూన్నట్లు కన్పించకుండా.

"యియి కట్టుగో పోదాం" అన్నాడు జంకుతూ.

"ప్చ్! నే రాను" అందామె.

"నిన్నొత్తా నన్నావు!"

"నిన్న నిన్నే - యీరోజు యీరోజే"

"యేటిమాటలు! నిజమే నేటి!!!" అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా.

"ఆ! నిజమే. దీనికిగూడా అర్థంఎందుకు?"

"అయితే నా బతుకే పోనాది. నువ్వొత్తావు— నాకు కొంత ధైర్యం ఉంటాదనుకున్నా. యేటి సెయ్యను" అంటూ చతికిలబడ్డాడు నేలమీద, ఆమె కెదురుగా.

అతని అవస్థకూ, అమాయకత్వానికీ ఆమె ఆశ్చర్యపడింది. అతనిమాటల్లో ఏదో అర్థం, అతని నిర్మలత్వం కనుపించిం దామెకు. ఇదివరలో అతనిమీదున్న అనుమానం, అవిశ్వాసం, అసహ్యం చాలావరకు కదలిపోయాయి. తన్నుగూర్చి అతను అంత ప్రాకులాడ్డం, ప్రాధేయపడ్డం చూస్తే అతనిలో నమ్మకం ఏర్పడడానికి అవకాశం కల్గించాయి. అయినా ఎందుకో అతనికి మంచిమాటలు చెప్పి పరాఙ్ముఖుని చెయ్యాలనుకుంది. అలా కానినాడు భవిష్యత్తులో ఎలాంటి కష్టాలు పడాలో అని భయం పడడం మొదలుపెట్టింది.

"అనాగయితే పద - నిన్నపోయినచోటికి. నీతో మాట్టాడాల" అంది.

అతడు తలెత్తకుండా మౌనంగా ముందుకు పోతున్నాడు. ఆమెగూడా వానివెనకాలే వెడుతూంది వాడిలాగే. ఇద్దరూ యిదివరకు వెళ్ళిన చెట్టుక్రిందకు సరాసరి పోయి కూర్చున్నారు.

సంరక్షణలేక అల్లిబిల్లిగా ఎగురుతూన్న ఆమె కురులకుచూస్తే, అతనికి ఆనందం కలిగింది చాలా; అప్రయత్నంగా వానిని తనచేత్తో సరిచేయడం మొదలుపెట్టాడు లేని స్వాతంత్ర్యం తీసుకుంటూ.

"నువు రావనుకున్నాగాని వచ్చావే!" అందామె తలెత్తకుండానే.

"నేను! నిన్న సొప్పలా! వత్తానంటే అంతే. మరి తిరుగు నేదు."

ఆమె మరి మాట్లాడలేదు. .నిశ్శబ్దంగా ఊరకుంది. అతడు కాస్తసేపూరకున్నాడు. ఆమె మాట్లాడకుండా కూర్చోడంచూచి మళ్ళీ మాట్టాడ్డం మొదలెట్టాడు.

"మరినాతో అది నేదు. సెప్పేనంటే సేసెయ్యడమే. పాణంపోయినా సరే."

"నువ్వేంపని చేత్తావుంటావు.

"బండితోల్తా. జట్కా."

"యేజాతి నీది?"

ఆమె ఆ ప్రశ్న అడిగీ అడగడంతోటే కాస్త నవ్వొచ్చింది అతడికి—

"మనకి జాతేటి సెప్పు. యేజాతయినా యేదూ యింత తిండిపడెయ్యదు. మనకి కావలసింది తిండి. అంతే."

"నీకు యింతవరకు పెళ్ళవ నేదా?"

"యేటోలే యీపెళ్ళిళ్ళు. నువ్వూ నేనూ కలసి సుకంగాఉంటే, నువు నాపెళ్ళాం కాద నేవాడెవడు? సెప్పు." అన్నాడు.

ఆమెకు వాడి మాటలు సమంజసంగానే తోచాయి.

"కాస్సేపూరుకున్నాక "నేను నీ ఒక్కడితోటే ఉంటానని నీ కేటా నమ్మకం?" అంది.

"అది నీయిట్టం. దానికి లెక్కేటి? నీకూ నాకూ కుదిరింది కనక మనం ఓజంట. నేకపోతే నీదారి నీదే నాదారి నాదే — అంతే మనసంగతి"

"నాసంగతి నీకు తెలీదు కాస్త సెపితే..." అని సగంలో ఉండగనే అతడు అడ్డువచ్చి—

"అయ్యన్నీ మనకవసరం నేదు. ఆమాతరం నీకు తెలిత్తే చాలు."

"నా యిట్టంవచ్చినట్టు నేనుండాల. యినా ఉండు అనాఉండు అని బలవంతచేత్తే సిక్కే..." అందామె ముఖం నేలలో దింపి.

"నీ యిట్టంవచ్చినట్టు సెయ్యొచ్చు. వచ్చింది కాత్త నీచేతికిత్తా."

అతనిమాటలు వింటూంటే ఆమె తనమనస్సులోనున్న విషయాలన్నీ నిస్సంకోచంగా చెప్పివేయడం మంచిదనుకుంది.

"యిదిగో యిలాయినూ. నా నలుగురు పిల్లల్ని బాగాసూడాల. నువ్వతాగొచ్చి తన్నులాటలు, దెబ్బలాటలు మొదలెడితే కుదరదు."

"తాగుడులేదని నే నన్ను. గాని మనంతాగి యేం దెబ్బలాటలూ తేము."

"అదేం కుదరగు. అలాగయితేనే వత్తా. చూసుకో"

"ఆనాగే చూద్దాం పద" అన్నాడు.

"పదశం కాదు. సేతిలో సెయ్యేయ్యి."

"సెభాష్! బాగా సెప్పావు" అంటూ తన బరువయిన హస్తాన్ని ఆమెచేతిలోవేసి, రెండవచేతిని, సన్నని ఆమె నడుంచుట్టూ చుట్టి తనలోకి ఆమెను లాగుకుని గాఢంగా ఆమె పెదవుల్ని చుంబించాడు.

3

అతను తెల్లవారిలేచేసరికి, ఆ తల్లీపిల్లలూ, ఆ పూరిగుడిసెలో చాపమీద ఉన్మత్తగా నిద్దురపోతున్నారు పూర్తిగా కప్పుకుని. ఆ కుఱ్ఱాళ్ళ జీవితంలో అదే మొదటిసారి, మెత్తటిగుడ్డలు తమ శరీరంనిండా కప్పుకోనడం.

కళ్ళు నులుపుకుని అతను బద్దకం విరుచుకుంటూ లేచి నిలబడ్డాడు. చప్పుడు చేయకుండా తలుపుతీసి పైకి పోయి కాలకృత్యాలు నిర్వర్తించుకుని, కావిడితో రెండుకుండల నీళ్లు తెచ్చి, అచ్చట ఉంచి, పెరటిలో పొయ్యంటించి, దానిమీద నీళ్లుపడేసి, క్రిందటిరోజు తనాయత్తపరచిన సామగ్రి అంతా ఆమెకు కనపడేలాగ తన మంచంమీదసర్ది, కొఅడాకత్తి తీసుకుని, బండి తోలుకోడానికి బయటకు బయలుదేరాడు.

ఆమె లేచేసరికి బాగా ప్రొద్దెక్కింది. ఇంటికప్పులోనున్న కన్నాల్లోనుండి ఎండపడి వెచ్చగా తగులోంది శరీరానికి. తన మొద్దునిద్దురకు తనే సిగ్గుపడింది తనలో. తను లేచి పిల్లలను లేపకుండా, కప్పుకున్న గుడ్డను బాగాసర్దింది. ఎదురుగా మంచంమీద సర్దబడి ఉన్న సామానుచూచి ఆశ్చర్యపడింది. ఆనందపడింది. అతని మెలుకువకు, నేర్పరితనానికి చాలా మెచ్చుకుంది. పూర్వం తనిలా గడపిన జీవితం జ్ఞప్తికి వచ్చింది వెంటనే. మరల తనొక స్వప్నజీవితాన్ని నిజంగా అనుభవిస్తాననుకుంది. ఆ చిన్నయిల్లును అతను అంతబాగా కాపాడగలిగినందుకు చాలా సంతోషించింది.

ఇంటిచుట్టూఉన్న యీతాకులదడిలోపల రెండు మూడు చెట్లు హృదయంగమంగా ఉన్నాయి. పరిస్థితులు చాలా ఆహ్లాదికరంగా కనిపించాయి.

ఆమెదృష్టి దానంతట అదే ఆ పొయ్యివైపు వెళ్ళింది. దానిమీద కుండనిండా నీళ్లుకనిపించాయి. అక్కడకువెళ్ళి చెయ్యిపెట్టి నీళ్లుజూచి క్రిందపుల్లలు సర్ది నిప్పుసరిజేసింది.

గడచినరాత్రి అతను తనకుచెప్పిన మాటలు మనసుకువచ్చాయి. మొట్టమొదటి విషయం: తనూ పిల్లలూ శుభ్రంగా స్నానంచేసి కొత్తబట్టలు ధరించాలన్నాడు.

"అందుకే కాబోలు, మంచంమీద బట్టలమూట, పొయ్యిమీద నీటికడవ ఉంచాడు" అనుకుంది. వెంటనే శుభ్రంగా స్నానంజేసి, తనశరీరంమీదున్న పుళ్ళకు అతడు మంచంమీద ఎగురుగా ఉంచిన మందురాసుకుని కట్లుకట్టుకుంది. పిల్లల్ని లేపి స్నానం చేయించి బట్టతొడిగి ఓమూల ఆడుకోమ్మంది. ఆ మంచంమీద ఉంచిన వంటసామగ్రి అంతా తీసి జాగ్రత్తగా ఆగదిలో ఓమూల సర్దింది. ప్రక్కబట్టలన్నీ వారసరిగా సర్ది మంచంమీద ఓప్రక్కను ఉంచింది.

ఎందుకో హఠాత్తుగా, ఏదో అర్థంగాని మానసికప్రవృత్తి ఆవరించింది ఆమెను. నిన్న మొన్నటి వరకు తనుగడిపిన జీవితం మళ్ళీ జ్ఞప్తిపథంలో తిరుగు

తూంది. ఓసారి తన పూర్వచరిత్ర సింహావలోకనం చేయవలసి వచ్చిందామెకు. తనకు నాలుగేళ్ళు ఆశ్రయమిచ్చిన ఆ మఱ్ఱిచెట్టు, దానిక్రిందనే తనలాగే జీవించే ఆ మానవసమూహం, ఆ చెలువూ అన్నీ స్మృతిపథంలో పడ్డాయి.

దానిక్రింద ఆశ్రయించుకుని ఉన్నవాళ్ళందరికీ తనకు మల్లేనే అయాచితంగా యిళ్ళొరికితే ఎంత బాగుండును! ఎంత ఆనందిస్తారో! పాపం, సంతోషంతో చచ్చిపోతారు వాళ్ళయితే!

ఆ చెట్టుక్రింద కూర్చున్నంతసేపూ, సూర్యుడు ప్రళయాగ్నిజ్వాలలు కురిపించినా సరే, శరీరం కరడుగట్టుకుపోయి కంపం ఎత్తించే చలివేసినాసరే, మిన్నూ మన్నూ ఏకధారగా వర్షించినాసరే, ఆనందంగా ఉండేది. ప్రశాంతిగా కన్పించేది. అదే అనంతసుఖం. జీవితం అంతా బాధ్యతారహితంగా, నిశ్చింతగా, అలాగే గడిపెయ్యాలనే ఉండేదామెకు. ఆస్థితినుండి యీ మెట్టు ఎక్కడంవల్ల ఉన్న హెచ్చుసుఖమూ, బాధ్యతలూ ఆమెకన్నులకు కడుతున్నాయి.

అయినా జీవితంలో బాధలుమాత్రం చాలా తక్కువే ఉంటాయి అనుకుంది లోలోపల.

ఈ అయోమయ భావాలతో ఆడుకుంటూన్న ఆమెకు వంటమాట హఠాత్తుగా జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఎందుకో భయంకలిగింది. వెంటనే లేచి సంవత్సరాల తరబడి అలవాటు తప్పినపనిని చేయడం మొదలు పెట్టింది.

పొయ్యంటుకోకపోవడం, పొగ కళ్ళలోకి రాడం, చూసి విసుగెత్తి ఒక్కసారి యింట్లోనుండి పారిపోదామా అనిపించిందామెకు. "వెనువెంటనే అంత ద్రోహంచేయడమా" అనుకుంది.

అతని అమాయకత్వము, నిష్కాపట్యము, అవ్యాజప్రేమ అప్పటికప్పుడే ఆమె హృదయంలో చెరగని స్థానం సంపాదించుకున్నాయి.

కుఱ్ఱాళ్ళు ఓమూల ఏదో ఆడుకుంటున్నారు. వాళ్ళవైపు దృష్టిమరల్చి వాళ్ళ ఆనందంలో పాలు పంచుకుంటూ కూర్చుంది; వాళ్ళవద్దకు వెళ్ళి ప్రక్కగా. కుఱ్ఱాళ్ళు ఆ అర్థంలేని ఆటలలోనే తగవులు తీర్చుకుంటున్నారు. ప్రక్కనే పరున్న చిన్నకుఱ్ఱాడు కదిలి కూనిరాగం మొదలెట్టాడు. తీసుకువి ఒడిలో కూర్చుండబెట్టుకుని ఏవో వెఱ్ఱిపాటలు పాడుతూ ఊరడిస్తూంది. వాడలాగే నిద్రపోయాడామె ఒడిలో ఆమెపాట ఆగేసరికి.

ఆమె తన పూర్వజీవితం, అతనిమీద ఎందుకో తనకు తెలీని అపనమ్మకమును మరుద్దామని ఎంతప్రయత్నించినా ఆమెను వెన్నాడుతూంది. తన జీవిత పరిణామాన్నంతా అతనికి పూర్తిగా సవిస్తరంగా తెలియజేస్తే ఆమెబాధ సగం ఉపశమిస్తుందనే నిర్ధారణకు వచ్చింది. అతనదంతా ద్రవ్వనివ్వడు. తన కథంతా వినవలసిన అవసరంలేదంటాడు. గతమంతా ఎలాఉన్నా తనకు ఫరవాలేదట. తనకు కావలసిందంతా భావిని ఇద్దరూ అన్యోన్యంగా, సహకారంతో జీవించాలి. సంసారం సాగించాలని అతనివాంఛ!

అంతే! మిగతా పూర్వవిషయాలు స్ఫురణకు రానివ్వవద్దని అనేకవిధాల ఆమెకు తెలియజేశాడు. ఆమె బాధనంతా అతను అర్థంజేసుకున్నట్లు, ఆమెకు పూర్తిగా అర్థమయ్యేటట్లు ఎన్నివిధాలుగా చెప్పాలో అన్నివిధాలుగా తెలియజెప్పాడు.

ఆమె అతని సహనానికి పూర్తిగా ఆశ్చర్యపడింది. అతన్నామె ఎందుకంత కఠినంగానూ, హేయంగానూ చూచిందో అర్థంచేసుకోడానికి ప్రయత్నించింది. ముఖాలనుజూచి వ్యక్తినిర్ణయంచేసుకోడం చాలా పొరపాటేమో అనుకుంది మనోవీధిలో.

బరువయిన అతని అడుగుల సవ్వడివినేవరకు ఆమెకీ బాహ్యప్రపంచంలో సంబంధంలేదు.

అతని ఆగమనంలో పిల్లలు భయపడి పిల్లిపిల్లలాగ మూలమూలలకు చేరుకున్నారు. కాస్తసేపయినాక వాళ్ళు నెమ్మదిగా మళ్ళీ తను ఆటలలో ప్రవేశించారు.

ఆమె సర్దితీర్చిపెట్టిన సామాన్నీ, తుడిచి శుభ్రంజేసి అద్దంలా ఉంచిన ఆ గది పరిశుభ్రతనూ చూచి ముగ్ధుడయ్యాడు. సంతృప్తిపడ్డాడు. శుభ్రంగా స్నానంజేసి తెల్లచీరకట్టుకున్న ఆమె అందం పున్నమివెన్నెల్లా కనిపించిందతనికి. ఆ సౌందర్యాన్ని కళ్ళతో నములుతూ ఉండిపోయాడు.

పరిశుభ్రతవలన ఎంత అందంవస్తుంది!!!

ఆమె అతనిని స్నానానికి లేవమంది. అతని శరీరం తోమినీళ్ళుపోసింది. అన్నానికి లెమ్మని హెచ్చరించింది.

"యింకా తిన్లేదా అన్నం" అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా.

"నేదు" అందామె మెల్లగా అతను తినకుండా తనెందుకు తినాలన్నట్లు.

"యినాగయితే నాబంలేదు. నేనొచ్చేదాకా నూత్తే మరి మీరు తిన్నట్టే తెలిసిందా"

"యేం?"

"యేముంది? యీరోజు యీ ఊళ్ళొనే బండి తోలాంగనుక యేగంవచ్చేస్ను. యే పొరుగూరన్నా పోతే మీరలా పత్తుండడమేనా"

"ఓ అదా"

"అదా, కాదు. మీరు ఒబ్బరంగా యేళకింత తినేసి కూర్చుండడమే. తెల్సిందా?"

"అనాగే"

"ఈ రోజెంతకళ్లొచ్చిందమకున్నావ్ యింటికి."

"యేటో"

"నిజం. నాకు సానా ఆనందంగా యున్నాది సుమీ."

ఎందుకో ఆమె వాడి కళ్ళలోకి వాడిగా చూసింది.

వాడు కూర్చున్నాడు. ఆమె అన్నంపెట్టింది, అన్నం నములుతూన్నాడు.

ఆమెవైపు రెప్పవాల్చకుండా జూస్తూ "నీ పేరేటి సెప్మా" అన్నాడు మంచినీళ్ళు త్రాగబోతూ.

"నా పేరా"

"అవును"

"మరచిపోయావ్యా. ఏదో ఓటిపిలుద్దూ అదేసాలు"

"సెపుదూ, పేరుతోపిలుస్తే ముద్దుగాఉంటాది"

"పేరేయీ నేదు. పేరు నేకుండానే పిలుస్తే మరీ ముద్దుగా యుంటుంది"

"సానా బాగాసెప్పావే. అనాగేబాగుంది" అన్నాడు.

అన్నంతిని లేస్తూ క్రిందపరున్న పిల్ల వాణ్ణిచూసి క్రింద పడుకోబెట్టింది. పిల్లలూ తనూ కొస్త అన్నం తిన్నారు.

క్రింద చాపమీద పడుకున్నా డాతడు యింటి వాసాలు లెక్కపెడుతూ.

పిల్లలు తిండితిని వీధిలోకివెళ్ళారు ఆటకి.

ఆమె తన భావిజీవిత భాగస్వామితో ముచ్చట లాడుటకు ఉవ్విళ్ళూరుతూంది. అతనిముందు కూర్చో గానే తనకొక అధునాతనబాధ్యత బరువు అబ్బినట్లని పించింది. ఇప్పటివరకు తన్ను వేధించుకుతింటూన్న ఆలోచనలు, పూర్వస్మృతులూ యిప్పుడు అగోచర మయాయి. ఏమిమాట్లాడుదామా అని ఆలోచించే టట్లుగా తలవంచుకుని మౌనంగా కూర్చుంది.

గడచినరోజువరకూ ముసలితనం ప్రస్ఫుటించే ఆమె మోములో వినూత్న శోభ గనుపిస్తూంది. పూర్వ దుర్భరదారిద్ర్యంలోనూ, నైచ్యపరిస్థితుల్లోనూగూడా, ఆమె మోములో సౌందర్యం నగ్నంగా కనుపించేది. నేడది వికసించింది.

క్రీగంట ఆమెవైపు జూస్తున్నాడతడుమౌనంగా.

"నీబట్టలు చినిగిపోనాయి" అంది వంచిన తలెత్తకుండానే.

"యేటో" అన్నాడు తలపట్టుకుని. కొస్త నాన్చి మళ్ళీ అంగుకున్నాడు ఆలోచనాపూర్వకంగా చూస్తూ. "యింతవరకు సంపాయించింది కొస్త తిని, తాగి, జూదం అడ్డానిక్కిందకు ఖర్చుపెట్టేసినాను."

"ఆహా" అందామె నాకేమన్నట్లు.

అయినా అతనివ్యవహారంలో జోక్యంకలుగ జేసుకోడం ఆమె కేమాత్రం యిష్టంలేదు. వ్యక్తిగత విషయాలవి. తనను తీసుకువచ్చాడు గనుక తనకు యింత తిండీ బట్టా యిచ్చేబాధ్యత అతనిది. అతనికి అన్నివిధాల తగినసహాయం చేయడం తనవంతూనని ఆమె అభిప్రాయం. అందుకే చాలా మూగగా సమాధానం యిచ్చింది.

"యెదవది, మానాదామనుకున్నా యేటోగాని కాళ్ళు లాగేతున్నాయి ఆసైడుకు. యెలాగో తమాయిస్తాను. తెచ్చినడబ్బులు నీకిచ్చేస్తూంటాను సుట్ట ముక్కలుకు మాత్రం తీసుకుని."

"నువునాకు బావి యెక్కడుందో కాత్తసెప్పు, నీలు నేనే తెచ్చుకుంటాను. ఓతోటి యింటిపనులు నే చేసుకోకపోతే యెట్టామరి?" అంది.

అప్పుడే యెందుకు నీకీబెడద. నికేసి నువు నూసుకో. యెంత బక్క చిక్కి ఉన్నావో! కొన్నాళ్ళుపోనీ. నేతెత్తాగా తెల్లారకుండా కావిడి నీల్లు" అన్నాడు ఆమె వీపుతట్టుతూ.

ఆమె అతని ఉదారస్వభావానికి, హృదయ వైశాల్యానికి చాలా పొంగిపోయింది.

తను సంపాదించిన నాలుగు రూపాయిల్లో రెండు రూపాయిలు ఆమెచేతిలోఉంచి, మరోరెండు రూపాయిలామెకు చూపిస్తూ తనగుజ్జం మేతగూర్చి తీసుకుంటూ సంజాయిషీ తెల్పుకున్నాడు. ఆరోజు మరి బండితోలలేదు.

4

రెండుసంవత్సరాలు గడచాయి. అలా ఎన్ని రేళ్ళసంవత్సరాలు గడచినా, ప్రస్తుత సామాజిక వ్యవస్థలో సామాన్యజీవితంలో, లెక్క వేయగల గొప్ప మార్పులేమీ కనుపించవు. ఒకవేళ ఉన్నా వాళ్లబుద్ధికి తట్టవు. వాళ్లు లెక్కచేయరు. కాని ప్రపంచరీత్యా యీ రెండుసంవత్సరాలలోను ప్రతిరోజూకూడ ఒక నిర్ణయ ప్రాముఖ్యం కలిగి ఉంటుంది. ఈ రెండు సంవత్సరాలలోనూ, ఎన్నోచారిత్రక సమావేశాలు... (ఫలితంలేనివి), శాస్త్రపరిశోధనలు, చావులు - (గొప్ప వారివి) - మొదలైనవి జరిగి ఉండవచ్చు. కాని యీ చిన్నకుటుంబంలో జ్ఞాపకం ఉంచుకోవలసిన మారు

ల్లేవు. ఇద్దరూ ఒకరినొకరు అర్థంజేసుకుంటూ, కించిత్ లోపాలున్నా సహనంతో సవరించుకుంటూ సాధ్య మయినంతవరకు ఆనందంతో సంసారం గడపడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు.

పిల్లలతనిని యీ గండేళ్లతో తమ తండ్రిని సంబోధించినట్లు పిలవడం అలవర్చుకున్నారు. ఆ ప్రశాంత పరిస్థితులవల్ల, ఆమె తన వయస్సుకుతగ్గ రూపము తెచ్చుకోగలిగింది. అతని ప్రవర్తన చాల వరకు మార్చింది. తను మునుపు అనుభవించిన దుర్భర దారిద్ర్య పరిస్థితులవలన నేర్చిన గుణపాఠం: డబ్బు విలువ; ప్రస్తుత సంసారులకు చాలామందికి తెలీనిది. అతను సంపాదించిన ధనంతో తనకు సరిపోయే ఖర్చుచేయడం తెలుసుకుంది. కొంత్త మిగల్చుకగ్గేది కూడా. కోల్పోయిన తన దేహారోగ్యం చాలావరకు పునఃసృష్టి చేసుకుంది.

ఆమె నేర్పరితనం, విచిత్రంగా కనబడే ప్రవర్తనా, వింతగొల్పుమాటల ధోరణి చూచి అతను ముగ్ధుడవుతాడు. ఆమెనుజూచి మురిసిపోతాడు.

నిశ్చింతగా, నిర్భీతిగా ఉండడమునే క్రొత్త స్వభావాన్ని, ఆమె సంపాదించి వానిలో. లౌకిక జ్ఞానాన్ని అభివృద్ధిపరచింది.

అనేకమందితో అనేక విధాల తెలుసుకున్న అనుభవాలు, యిదీ అదీ అనకుండా తన కళ్ళతో తాను జూచిన అపారసంఘటనలు, అనేక పతిత జీవులతో జరిపిన అపూర్వసంభాషణలు, అర్థంజేసుకుని తనకున్న పూర్వ ప్రపంచజ్ఞానంలో అన్వయించుకుని తనలో మననం జేసుకుంది.

మొరటుబారి, మంచీచెడ్డా తెలీని అతని బుద్ధికి యిదీ అదీ అని తేల్చుకోగలిగే సమర్థత యిచ్చింది. వ్యక్తిత్వం కలుగజేసింది.

అందుచేతనే కాబోలు ఆమెలేకపోతే తన జీవితమే లేదనుకుంటాడు. ఇతరుల మనోగతు లర్థం జేసుకోడం, అందరికీ తగేలాగ ప్రవర్తించడంకూడా, నీచ మనుకోబడే ఆమెజీవితంనుండే తెలుసుకోగలిగాడు. ఆమె అంటే అంత అనురక్తి.

కాలరీత్యా విపరీతమయిన మార్పులు వచ్చాయి. ధరలు విపరీతంగా పెరిగాయి. ఈ ధరలింత ఎక్కువగా ఎలా పెరిగాయని కారణంకోఅకు, తర్జనభర్జన చేయడంకన్న, జీవితం ఎలాగ గడుస్తుందనే జిజ్ఞాసే ఎక్కువగా ఉంటుంది సామాన్యమానవులకు.

అందువల్లనే తన పిల్లవాడిని బడిమానిపించి గుఱ్ఱానికి గడ్డిగోకడానికి పంపింది. దానివల్ల గుఱ్ఱాని కయ్యే ఖర్చులో సగంతగ్గింది.

ఆమె వచ్చిన క్రొత్తలో, యిరుగుపొరుగువాళ్ళు అనేకవిధాల ఆడిపోసుకునేవాళ్ళు. ఆమె పట్టిరులటనీ, ఆమె మోముచూస్తే చాలు ప్రపంచంలోఉన్న పాపాలన్నీ ముట్టుకు పెనవేసుకుపోతాయనీ, కనుపించినా కళ్ళు మూసుకుపోవాలనీ, నోటికివచ్చినట్లు అనుకునేవారు ఆమెననకాల. ఆమె పరిశుభ్రంగా, మానంగా ఉండడం అసహనకారణం. ఆమెనుగూర్చి అకారణంగా యింతగొడవ పెంచడంలో అర్థం తెలీలేదామెకు.

నిజానికి ఆమెలో ఆడంబరంఏముంది? ఎటొచ్చీ ఆమెకు మిగతావాళ్ళకు తేడా లోకజ్ఞానంలోనే. ఆమె ప్రపంచాన్ని బాగా తరచి అర్థంచేసుకుంది.

ఏవిధంగా ఖర్చుచేసుకుంటే తనకున్నదాన్లోనే తల జీవితానికి అవస్యమయివ అవసరాలను కుదుర్చుకోవచ్చో ఆమెకు నిశ్చయంగా తెలుసు.

ఇంతఘోరంగా ప్రవర్తించే యీ అమాయిక ప్రజలపై ఆమెకు కోపానికి బదులు అమితమయిన జాలికలిగేది. వాళ్ల అసహనం మారుతుందా అని ఆశ్చర్యపడేది. ఆమె పరిస్థితులను మాటలను లక్ష్య పెట్టే దశ అధిగమించింది. అందువల్లనే వాళ్లంటే ఆమెకు కోపానికిబదులు ప్రేమ, ద్వేషానికిబదులు సహనమూను.

వాళ్ళతో మాట్లాడడానికి గూడా వీల్లేని పరిస్థితులు కల్పించారు. ఆత్మగౌరవాన్నికూడా వదలి, యిరుగుపొరుగు వాళ్ళు మాట్లాడకపోయినా తను మాట్లాడ ప్రయత్నించింది. విఫల అయింది. అయినా ఏమాత్రం చలించకుండా తన విధి తను నిర్వర్తించుకుంటూంది. నెమ్మది నెమ్మదిగా తన ప్రవర్తనవల్ల చుట్టుప్రక్కలవారి అభిమానానికి పాత్రత పొందింది.

ఆనాడు మామూలు వేళకే తను వంటముగించి కొంత్తపిల్లలకు పెట్టి తను తింది. పిల్లలవతలకు పోయి ఆడుకుంటున్నారు. మిట్టమధ్యాహ్నపు టెండతీక్ష్ణంగా ఉంది. ఆమె శూన్యంగా చూస్తూకూర్చుంది. ఎలా ఎప్పుడు కునుకుపట్టిందోమాత్రం ఆమెకు తెలీదు, అతడు వచ్చిలేపేవరకు.

కొఅడా వీపుకుతగిలించుకొని నించున్నాడు. మెల్లగా కనువిప్పి అతనివైపు మందహాస పూర్వకంగా

చూసింది. తన చొక్కా తీసివైచి గోడనున్న మేకుకు తగిలించి స్నానానికి నీళ్లిమ్మని ఆమెను అడిగాడు. ఆమెకు ఆశ్చర్యంకలిగింది. సాధారణంగా అతను తన పనంతా అయినాక, సాయంత్రంమాత్రమే స్నానం చేస్తాడు.

"యేం? సాయంత్రం సెయ్యవా?" అంది కళ్ళు ఓరగా పెట్టి.

"యింక పని కెళ్ళనీయాళకి" అన్నాడు తన చేతి మెలితిరిగిన కండలు చూస్తూ.

"యేయి సెప్మా" అందామె నసుగుగా.

"యీరోజు మా బండోళ్ళు సమ్మెకట్టారు"

"సమ్మె - సమ్మంటే?"

"అంటే - బళ్ళు యీరోజుకు కట్టరన్నమాట"

"యెందుకు ?—బళ్ళుతోలకపోతే మరి తిండి?" అంది.

"మనిషికి పదణాలియ్యవలసిందని అంతా పట్టుబట్టాం. అంతే"

"యివ్వకపోతే యేటి సేత్తారు?"

"యేంసేతాం. మేమూ యేయి సెయ్యనేం,— ఆళ్ళూ బళ్ళు నేకుండా ఉండనేరు. సచ్చినట్టు యెవరో ఒకరు ఒప్పుకుతీరాల."

"ఆళ్ళకేం, మారాజులు. రెండుదినాలు బండి గట్టకపోతే మనకే పస్తు."

"ఒసి యెర్రిపిల్లా. ఆళ్ళేవత్తారు కాళ్ళకాడికి. రోజుకు నాలుగు రూపాయిలన్నా నేకపోతే గుఱ్ఱానికే పెడతాం, మనమేటి తింటాం సెప్పు."

"నాను సెప్పడానికేంలే. ఆళ్ళు సావ్వాలిగాని"

"ఆళ్ళే యిత్తారు. మనకోసం గాదు. ఆళ్ళపనులు! అందుకు."

"నాకోటి తోసిందిచెప్పనా" అంది పమిట సర్దుకుంటూ.

"యేటిసెప్మ అది?" అన్నాడు ప్రక్కనున్న నీళ్ళచెంబు తీసుకుంటూ.

"మనకుఱ్ఱోడిని ఏకాపుగారి కమతంలో నన్నా సేర్పితే. ఆ పెద్దకాపుగారు మూడేనుములు గింజలిత్తారంట. పసువులు కాయడమే."

"యేదో సదువుకుంటున్నాడు గందా—పాపం —కాత్తోకూత్తో గడ్డి గుఱ్ఱానికి తెత్తూనే ఉన్నాడు సానదూ. సదువు మానెయ్యడం యెందుకు"అన్నాడు అవతలకు నడుస్తూ.

"మనోడు సదివి సేసేదేముంది నెద్దూ. ముందు కడుపులుమాడి సత్తున్నాం అంతా. ఆరి కమతంలో పడ్డాడా, గుఱ్ఱానికి గడ్డిబాధ తీరుద్ది: అంతో యింతో తిండిగ్గూడా సరిపోతాది. యీ కాలం సూసావా యేనా మండిపోతోందో! మాడిసత్తున్నారు మలుషులు పులుగుల్లాగ" అంది వాడికి భయంపుట్టేట్లు.

"అనాగే కానీ" అన్నాడతను ఆమెను నమ్మించే శక్తిలేక.

అవతలకుపోయి స్నానంచెయ్యడం మొదలు పెట్టాడు. ఆమె ప్రక్కగా నుంచుంది. ఓ కంటితో అతని ముఖలక్షణాలను గమనిస్తోంది. ప్రశాంతంగానూ, గంభీరంగానూ ఉన్న అతనిమోము చూచి సంతృప్తి పడింది. కాస్త ఏదో సంకోచిస్తూన్నట్లు కనపడింది. ఆమె అలా ఊరికే నుంచుండడం చూచి,

"యేం. అలా నిలబడ్డావ్" అన్నాడతను.

"నేనుకూడా కూలినాలి చేస్తే సంసారం సులువుగా ఉంటాదేమో" అంది.

అతడు మౌనంగా తన పనికానిస్తున్నాడు.

"అయినా యిప్పుడంతవసరం యేటొచ్చిందంట" అన్నాడు స్నానం ముగించి తువ్వాలుతో తుడుచుకుంటూ.

"అవసరమే, ముందు కాల మెలాగుంటుందో యేటో కాస్త కట్టపడడం నేరిస్తే బాగుంటుంది. మన కొచ్చేదెనాగ సాలడం నేదుగా."

"అయితే నీయిష్టం అనాగేగానీ. అదీమంచిదే" అన్నాడు.

"మన పొరుగాళ్ళంతా కూలేగా సేత్తున్నారు. ఆళ్ళతోపాటు నేను యెడతాను అన్నం పొద్దున్నే వండేసి, నీకు కొంత మాటగట్టేసి, కుఱ్ఱోడికి కొంత యిచ్చేస్తే తీరిపోతాది. యేమంటావు?" అంటూ చూచిందతని కళ్ళల్లోకి.

"బాగ బాగే. అనాగే సెయ్యి. మనసంగతి నీకూ తెల్సు. నే సెప్పేదేటి."

"యేదో రెండు రాళ్ళు కూడబెట్టుకుంటే. సెయ్యికీ కాలుకీ పనికొత్తుంది."

"సానా బాగా సెప్పావు. సానా బాగుంది" అన్నాడు సంతృప్తిపూర్వకంగా.

మెల్లగా ఆమె నడుంప్రక్కగా తనచేయి మెలివేసి ఆమెను లోనికి తీసుకపోయాడు. అన్నంపెట్టమని అడిగాడు. ఆమెగూడా వెంటనే వడ్డించింది కంచంలో, ఉన్న కాటికి.

పిల్లలిద్దరూ లోనికివచ్చి ప్రక్కగానుంచున్నారు.

ఎంచేతో ఆరోజు అతనికి తిండిసాయించింది. అతని దృక్కులు, ఆమె దృక్కులు ఆ పిల్లలమీద కలుసుకున్నాయి.